

ความเป็นหุ้นส่วน: บทบาทของครอบครัวและโรงเรียน
PARTNERSHIP: FAMILY AND SCHOOL ROLES

Received: JANUARY 17, 2021

Revised: APRIL 11, 2021

Accepted: MAY 4, 2021

อาภรณ์ สอาดเอี่ยม¹, ชนิดา มิตรานันท์²,
ประพิมพ์พงศ์ วัฒนะรัตน์³ และ อรชูลี นิราศพร⁴
Aporn Saardaium¹, Chanida Mitranun²,
Prapimpong Watthanarat³ and Onchulee Niradrop⁴

¹ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม)

^{2,3}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ ดร., ภาควิชาพลาณามัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹Ramkhamhaeng University Demonstrations School (Elementary Level), Bangkok 10240 Thailand

^{2,3}Faculty of Education, Stinakharnwiroth University, Bangkok 10110 Thailand

⁴Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240 Thailand

¹ Corresponding author, E-mail: T_jaao@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วน โดยบทความนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความเป็นหุ้นส่วน ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและโรงเรียน ความเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียน หลักการเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียน การมีส่วนร่วมและการเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองในต่างประเทศ และประโยชน์จากการเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งจากการวิเคราะห์วรรณกรรมที่ได้อ่านมานั้น ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ความเป็นหุ้นส่วน, เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

This article compiles and analyzes the relevant literature on the involvement of parents in the education for children with special needs in the aspect of partnership. This article explores, analyzes, and presents (1) information on engagement and partnership, (2) limitations in participation of parents and schools Family and school partnership principles of family and school partnership, (3) overseas parent participation and partnership, and (4) benefits from family

and school partnership. The article theoretically concluded that the involvement of parents in the education for children with special needs is very important and necessary in developing children with special needs and in helping them to learn better.

Keywords: Participation, Partnership, Children with special needs.

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยให้ความยอมรับในตัวบุคคลที่มีความต้องการพิเศษหรือบุคคลพิการมากขึ้น บุคคลเหล่านั้นจึงได้รับสิทธิและโอกาสในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 มาตรา 10 วรรค 2 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ ทูพลาพาหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยการให้การศึกษานี้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะทำให้เด็กประสบความสำเร็จและได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษา

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนส่วนมากได้เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนร่วมในโรงเรียนเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป โดยจัดการเรียนการสอนแบบเรียนร่วม ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กล่าวว่า “การประสานความร่วมมือกันระหว่างบ้านโรงเรียนและชุมชนเป็นมิติที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็ก” ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่ได้จัดการศึกษาระดับพื้นฐานของการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม (Inclusive Education) ซึ่งเชื่อว่าทุกโรงเรียนได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กในทุกด้าน แต่ในการพัฒนาเด็กไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้มีความพัฒนาที่ดีมีความสุข และพึ่งพาตนเองได้ ไม่ใช่หน้าที่ของโรงเรียนและครูเพียงฝ่ายเดียว ควรเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก และสอดคล้องกับ ทมลา บุญกาญจน์ (2559, 115) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้งในเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้นทำให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกอย่างมากมายสำหรับเด็ก ทั้งในด้านการเรียนรู้และด้านอื่นๆ และยังเกิดประโยชน์ต่อตัวเด็ก ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และโรงเรียนอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาเด็ก เพราะผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก เป็นบุคคลที่ใช้เวลาอยู่ร่วมกับเด็กมากที่สุด เป็นคนแรกที่สอนให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ปกครองคือ หุ้นส่วนใหญ่ ที่ช่วยในการนำพาเด็กไปสู่ความสำเร็จ (พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2554) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่เมื่อเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาแล้ว การเรียนรู้จะต้องเชื่อมต่อและเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว หากครูและผู้ปกครองมีการทำงานร่วมกันเป็นเหมือนหุ้นส่วนในการดูแล การเรียนรู้

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษก็จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริม และพัฒนาเด็กให้ตรงตามความบกพร่องและความต้องการจำเป็น รวมทั้งสามารถช่วยเหลือเด็กหรือแก้ไขปัญหาได้ทันทั้งที่

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือ ครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งจะเข้ามาช่วยสนับสนุน การฝึก การทบทวนบทเรียนและทักษะต่างๆ ล้วนแล้วแต่เกิดจากความร่วมมือของครอบครัวและโรงเรียนทั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันราชานุกูล (2556) ที่ได้กล่าวว่า การช่วยเหลือเด็กที่ดีที่สุด คือ การร่วมมือกันทั้งครอบครัวและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะมียบทบาทสำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาการ การปรับพฤติกรรมและการช่วยเหลือในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

การมีส่วนร่วมและความเป็นหุ้นส่วน

การมีส่วนร่วม (Participation) ทางการศึกษา เป็นการแสดงให้เห็นถึงกระแสการปรับเปลี่ยนมุมมองว่า การศึกษาเป็นเรื่องของทุกคนไม่ใช่แค่คนการศึกษาหรือโรงเรียนเท่านั้น เพราะการจะทำให้เยาวชนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้ ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา

คำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมองทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ กระบวนการ และวิธีการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีความหมายคล้ายคำว่า การเป็นหุ้นส่วน กล่าวคือ เป็นการร่วมมือกันระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร และหน่วยงานด้วยความสมัครใจในการรับผิดชอบและดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือข้อตกลงเดียวกัน ภายใต้ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น ร่วมกันสร้างขึ้นและมีแนวทางในการปฏิบัติ มีประโยชน์และมีความรับผิดชอบร่วมกัน (พรรณราย ธนสัตย์สถิตย์, 2553) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อครอบครัว มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ครอบครัวยังมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาของเด็กด้วย ดังนั้นความร่วมมือของผู้ปกครองกับครู และโรงเรียน ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้แก่เด็กอย่างสร้างสรรค์ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนา อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ทำให้การศึกษาของเด็กประสบความสำเร็จได้ (อัจฉริยา บุญมาสีบ, 2558; กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2542) นอกจากผลประโยชน์โดยตรงที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็กแล้ว การมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้ปกครอง ยังช่วยให้ครูและผู้ปกครองได้ทำงานร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือและสนับสนุนกัน ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน และส่งผลให้โรงเรียนเกิดการพัฒนา

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ โดยระดับที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือต้องเป็นระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่แสดงความรับผิดชอบร่วมกัน แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา โดยได้บัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 29 ว่า ให้โรงเรียนร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการผ่านการเป็นตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

โดยให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ แต่สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วผู้ที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมแบบเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กคือผู้ปกครองและโรงเรียน ทั้งนี้เพราะเด็กยังต้องอยู่ภายใต้การดูแลตามกฎหมายโดยครอบครัว และโรงเรียนมีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็ก ดังนั้นครอบครัวและโรงเรียนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพของเด็กด้วยกัน

ปัจจุบันคำว่า “ความเป็นหุ้นส่วน” (Partnership) ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากในทางการศึกษา เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ การแสดงความรับผิดชอบต่อกันบนความเข้าใจและการมีข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งเป็นระดับของการมีส่วนร่วมจะมีความลึกซึ้งเหมือนการเป็นหุ้นส่วนชีวิต คือไม่ใช่แค่ร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน แต่มีความรับผิดชอบต่อกัน มีความคาดหวัง และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ภายใต้ข้อตกลงต่างๆ ที่กำหนดขึ้นร่วมกัน ซึ่ง Luis Bush and Lory Lutz (1990) ได้ให้ความหมายของการเป็นหุ้นส่วนว่า “เป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของคนอย่างน้อย 2 คนหรือกลุ่ม บนพื้นฐานของความไว้วางใจและการเติมเต็มความคาดหวังของกันและกัน โดยการประสานจุดแข็งและทรัพยากร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายร่วมกัน” นอกจากนี้ Rickett (2002) กล่าวว่า การเป็นหุ้นส่วนไม่ใช่เพียงการมีส่วนร่วมแบบเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หรือมีความร่วมมือระหว่างกัน แต่ความร่วมมือเป็นส่วนประกอบของการเป็นหุ้นส่วนซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานจุดแข็งของกันและกันบนฐานของความเข้าใจและไว้วางใจในการดำเนินงาน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ดังนั้นความเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาจึงต้องเกิดขึ้นบนฐานของความเข้าใจ การมีเป้าหมายและการร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน และการแสดงความรับผิดชอบเพื่อความสำเร็จร่วมกัน

ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ไม่อาจพัฒนาสู่ความเป็นหุ้นส่วน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้นบางครั้งอาจทำได้ยากและไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัจจัยและข้อจำกัดหลายอย่าง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งพร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2554) ได้กล่าวถึง ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและโรงเรียนเพื่อคุณภาพผู้เรียน ได้ดังนี้

1. **การขาดความรู้และความเข้าใจ** ความเข้าใจกันเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกัน แม้ทั้งผู้ปกครองและโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาเด็ก ซึ่งการที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกันของทั้งสองฝ่าย แต่บ่อยครั้งความไม่เข้าใจกันเกิดขึ้น โดยมีปัจจัยได้แก่ 1) การขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมการทำงาน 2) การขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและของกันและกัน เช่น ครุมองว่าหน้าที่ของตนคือการสอน ส่วนการดูแลความเป็นอยู่ของเด็กเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง การขาดทัศนคติเชิงบวกต่อกัน เช่น โรงเรียนมองว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นการก้าวก่ายการทำงานของโรงเรียน เป็นต้น (นพดล นามวงษา และคณะ, 2552) ซึ่งการขาดความเข้าใจระหว่างกันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในที่สุด

2. **การขาดความรับผิดชอบ** การมีส่วนร่วมต้องมีการแสดงความรับผิดชอบต่อกันมากกว่าเพียงแค่การร่วมรับฟังหรือเข้าร่วมกิจกรรมทั่วไป ดังนั้น การมีส่วนร่วมของครอบครัวกับโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพของเด็กจึงต้องประกอบไปด้วยการมีความร่วมมือร่วมใจกัน มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการติดต่อสื่อสาร

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

และตอบสนองซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือมีการแสดงความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน แต่ในปัจจุบัน การแสดงความรับผิดชอบต่อคุณภาพของเด็กมักถูกผลักภาระไปให้กับโรงเรียนเสียมากกว่า สอดคล้องกับ ประยูร กุลประจวบ (2560) ที่ได้กล่าวว่า สภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นั้นส่งผลให้ พ่อแม่ต้องทำงาน ไม่มีเวลาในการส่งเสริมหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็ก และพ่อแม่ลดบทบาทในการเป็นครูของลูกๆ โดยมอบหน้าที่ทางการศึกษาให้เป็นเรื่องของโรงเรียนโดยสิ้นเชิง

3. การเป็นผู้กำหนดมากกว่าร่วมสร้างเป้าหมายและแนวปฏิบัติ โดยปกติโรงเรียนมีการทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพของเด็ก โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนส่วนใหญ่คือ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นต้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในภาพรวมจึงดำเนินการผ่านตัวแทนผู้ปกครองที่เป็นกรรมการสถานศึกษาเท่านั้น นั่นคือการกำหนดเป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอาจไม่สะท้อนภาพความต้องการของผู้ปกครองได้ทุกคน ดังนั้นจึงไม่สามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองได้ เพราะความเป็นหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กต้องเกิดขึ้นกับผู้ปกครองในระดับบุคคล หากเป้าหมายของผู้ปกครองแต่ละคนไม่ได้รับการตอบสนอง เป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเสมอภาคอาจไม่ได้รับการนำลงสู่การปฏิบัติร่วมกันโดยผู้ปกครองแต่ละบุคคล

4. การแบ่งแยกหน้าที่มากกว่าการเสริมพลังอำนาจ การทำงานใดให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวิธีการดำเนินงานหรือแนวปฏิบัติร่วมกัน แต่แนวปฏิบัติของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองส่วนใหญ่อยู่ในรูปของระเบียบหรือคู่มือ ซึ่งเป็นเรื่องข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนดขึ้น มากกว่าการกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันที่พิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ทั้งสองฝ่ายควรดำเนินการตามเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพเด็ก เช่น แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน การเยี่ยมบ้าน การทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวและโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งการขาดแนวปฏิบัติที่จัดทำขึ้นร่วมกันทำให้ความเป็นหุ้นส่วนไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะแต่ละฝ่ายจะรู้แต่หน้าที่ของตนเอง แต่ไม่รู้ความคาดหวังในการปฏิบัติต่อกัน

5. การขาดการตอบสนองต่อความคาดหวังของกันและกัน การเป็นหุ้นส่วนเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องของกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งต้องมีการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของกันและกัน เพราะหากความคาดหวังได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดความพึงพอใจและนำไปสู่การทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ดังนั้นการตอบสนองต่อความคาดหวังของกันและกัน จึงเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน แต่หากผู้ปกครองและโรงเรียนขาดการตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของกันและกัน จนในที่สุดอาจเกิดทัศนคติเชิงลบต่อกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความเป็นหุ้นส่วนไม่อาจเกิดขึ้นได้

อภิญญา เวชยชัย (2544: หน้า 152-153) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือของผู้ปกครองและโรงเรียนได้ดังนี้

1. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองที่ยึดติดกับความเคยชินเดิมซึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความไม่คุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองและครู ทำให้ผู้ปกครองเป็นเพียงฝ่ายรับสิ่งที่ครูหรือโรงเรียนต้องการบอก โดยขาดความรู้สึกว่าต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่างๆ ขณะเดียวกันครูเองก็ลำบากใจในความสัมพันธ์และความคาดหวังของผู้ปกครอง และไม่มั่นใจว่าผู้ปกครองจะยอมรับความคิดเห็นของครูหรือไม่

วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ

2. การขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียนทำให้ผู้ปกครองไม่รับรู้ ไม่ได้เข้าร่วมอย่างที่เป็น

3. การบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมของพ่อแม่ผู้ปกครอง อันเนื่องมาจากภารกิจ ในการทำงานทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้บ่อยนักหรือไม่อาจเข้าร่วมได้เลย สภาพปัญหาดังกล่าวโรงเรียนอาจจัดช่องทางให้ผู้ปกครองสามารถติดต่อกับทางโรงเรียนได้ในเวลาอันเหมาะสม อาจเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์กับครู เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล รับรู้ปัญหาและดำเนินการตอบข้อสงสัยให้ความช่วยเหลือกรณีเร่งด่วนได้ และถือเป็นช่องทางในการทำความเข้าใจกันเป็นเบื้องต้นได้ตลอดเวลา

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าข้อจำกัดในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองซึ่งเป็นรากฐานอันจะนำไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนได้นั้น เกิดจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองเป็นหลัก นั่นคือ ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน การแบ่งแยกบทบาทหน้าที่กันอย่างสิ้นเชิง และในบางครอบครัวผู้ปกครองยังผลัดภาระไปให้กับครูเนื่องจากภาระงานของผู้ปกครองเองที่บางครั้งไม่สามารถแบ่งเวลาได้อย่างเหมาะสม และอีกปัจจัยหนึ่งก็คือการบริหารจัดการของโรงเรียนหรือผู้บริหารที่มักเป็นผู้กำหนดบทบาทให้ผู้ปกครองเสียมากกว่าที่จะให้มาร่วมสร้างเป้าหมายและแนวปฏิบัติร่วมกัน และบางส่วนเกิดจากการขาดการตอบสนองต่อความคาดหวังของกันและกัน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนจนทำให้ไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนได้

ความเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในการอ้างอิงทางวรรณกรรม ได้แก่ ทฤษฎีความเกี่ยวข้องผูกพันของครอบครัวโดย Epstein's Theory of Parent Involvement ซึ่งมองว่าครอบครัวและโรงเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยทฤษฎีของ Epstein ได้พัฒนาขึ้นบนฐานของการมีเป้าหมายและพันธกิจร่วมกันของโรงเรียนและครอบครัวใน 3 บริบทที่ทับซ้อนกันในการพัฒนาเด็ก คือ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน แต่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวกับโรงเรียนมากกว่า โดยมองว่าครอบครัวคือโรงเรียน และโรงเรียนคือครอบครัว โดยทั้งครอบครัวและโรงเรียนมีจุดเชื่อมต่อของความสัมพันธ์คือเด็ก ครอบครัวและโรงเรียนจึงมีบทบาทหน้าที่ ที่แต่ละฝ่ายต้องรับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาเด็ก Epstein (1995) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดความเกี่ยวข้องผูกพันของครอบครัวใน 6 มิติกิจกรรมที่เชื่อมต่อความสัมพันธ์ของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ดังนี้

1. การเป็นผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน และสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็กโรงเรียน จัดการอบรมให้ข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

2. การสื่อสาร โรงเรียนควรรับผิดชอบในการติดต่อให้ข้อมูลกับผู้ปกครองเกี่ยวกับความก้าวหน้าของเด็ก โดยช่องทางการสื่อสารควรหลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของผู้ปกครอง โดยกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง

วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ

3. การเป็นอาสาสมัคร ผู้ปกครองสามารถให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ โดยโรงเรียนควรอำนวยความสะดวก ให้ความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้ปกครองที่มีความพร้อมมีความสามารถและความสนใจพิเศษได้ร่วมตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของเด็ก ครู และผู้บริหารได้มากขึ้น

4. การเรียนรู้ที่บ้าน ผู้ปกครองสามารถช่วยสนับสนุนให้คำปรึกษาแนะนำแก่เด็กเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของครูได้มากขึ้น

5. การตัดสินใจ โรงเรียนสามารถให้บทบาทแก่ผู้ปกครองในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ของโรงเรียน และช่วยสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินการดังกล่าวได้ โดยโอกาสในการมีส่วนร่วมตัดสินใจนี้ควรเปิดกว้างให้กับทุกคนมากกว่าเฉพาะผู้ที่มีเวลาหรือมีความพร้อมในการสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนได้เท่านั้น

6. การร่วมแรงร่วมใจ โรงเรียนควรประสานการทำงานกับชุมชน องค์กรธุรกิจ องค์กรการศึกษา หรือกลุ่มอื่น ในการเสริมความเข้มแข็งของหลักสูตรกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาและของครอบครัวในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก โดยโรงเรียนควรช่วยสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงกลุ่มเครือข่ายสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพกิจกรรมวัฒนธรรมการเสริมและกิจกรรมหลังเลิกเรียน เป็นต้น

การเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียนนั้นจะต้องประกอบด้วย ความผูกพันและเชื่อมโยงกันในเรื่องของ บทบาทการเป็นผู้ปกครอง การสื่อสาร การเป็นอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การตัดสินใจ และการร่วมแรงร่วมใจกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพของเด็ก

หลักการเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียน

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการที่ผู้ปกครองหรือครอบครัวและโรงเรียนจะเป็นหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาได้นั้น พร้อมพิโล บัศวุวรรณ (2554) ได้ให้หลักการไว้ดังมีดังนี้

1. หัวใจคือผู้เรียน การเป็นหุ้นส่วนต้องเริ่มต้นจากการมีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน แม้โรงเรียนและผู้ปกครองอาจมีเป้าหมายร่วมกันคือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก แต่การขาดความเข้าใจในคุณลักษณะหรือตัวบ่งชี้ที่กำหนดคุณภาพเด็ก จึงอาจนำไปสู่วิธีปฏิบัติและผลลัพธ์ที่แตกต่างกันได้ การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผ่านตัวแทนผู้ปกครองในคณะกรรมการสถานศึกษา อาจไม่สะท้อนเป้าหมายคุณภาพของเด็กได้ หรือบางครั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบางกลุ่มอาจไม่ได้คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมกับเด็กทุกคน ทำให้เป้าหมายของถูกบิดเบือนไปได้ ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายและคุณภาพเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2. ผสานจุดแข็ง ผู้ปกครองและโรงเรียนต่างมีจุดอ่อนที่เป็นข้อจำกัดของตนเองและมีจุดแข็งที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อกันเพื่อเอาชนะข้อจำกัดที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ได้ เช่น ผู้ปกครองเป็นผู้ที่รู้จัก เข้าใจ และสามารถให้การดูแลเอาใจใส่บุตร คอยติดตามผลการเรียนรู้ของเด็กได้ ในขณะที่โรงเรียนมีครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาและการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก แต่ด้วยข้อจำกัดที่มีเด็กในความรับผิดชอบจำนวนมาก จึงอาจทำให้การดูแลเอาใจใส่ติดตามเด็กในด้านพฤติกรรมไม่ครอบคลุมเท่ากับที่ผู้ปกครองแต่ละคนสามารถช่วยดูแลได้ ดังนั้นการเป็นหุ้นส่วนจึงเป็นการค้นหาจุดแข็งที่แต่ละฝ่ายมี เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กให้ได้มากที่สุด

3. เสริมพลังอำนาจ เนื่องจากการเป็นหุ้นส่วนเป็นการผสมผสานจุดแข็งเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเด็ก แต่การที่จะได้แสดงจุดแข็งนั้นแต่ละฝ่ายต้องได้รับโอกาสที่จะแสดงออกเสียก่อน ดังนั้นการให้อำนาจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเป็นหุ้นส่วนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การเปิดโอกาสเพียงให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแบบเป็นผู้สนับสนุน ไม่สามารถก่อให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนได้ การเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองต้องมาพร้อมกับการที่โรงเรียนให้อำนาจ ความไว้วางใจ หรือการสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินการต่างๆ ร่วมกับโรงเรียนได้ตามเป้าหมาย ปัจจุบันพบว่าผู้ปกครองที่สามารถเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเพื่อพัฒนาเด็กได้เป็นอย่างดี

4. ตอบสนองความคาดหวัง ความเป็นหุ้นส่วนเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันซึ่งการบรรลุเป้าหมายนั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยการกระทำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการตอบสนองต่อความคาดหวังของกันและกัน และหากการตอบสนองที่ได้รับนั้นเกินกว่าความคาดหวังจะกลายเป็นความพึงพอใจที่จะทำให้ความเป็นหุ้นส่วนนั้นยั่งยืนได้ การรับรู้ความต้องการและความคาดหวังของกันและกันจึงเป็นสิ่งสำคัญของการเป็นหุ้นส่วน แต่หากความคาดหวังไม่ได้รับการตอบสนองจะกลายเป็นความผิดหวังที่นำไปสู่การหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วม หรือกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างกันและขยายผลไปสู่วงกว้างหรือเป็นข้อขัดแย้งระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองได้

5. รับผิดชอบร่วมกัน เนื่องจากความเป็นหุ้นส่วนเป็นการให้อำนาจแต่ละฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ดังนั้นความรับผิดชอบในผลของการกระทำจึงต้องเกิดขึ้นร่วมกันด้วย เพราะการมีความรับผิดชอบร่วมกันจะนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปรับปรุงต่อไป การสร้างความตระหนักและเน้นย้ำถึงความรับผิดชอบที่ มีความรับผิดชอบต่อกันและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น จะเป็นการสร้างความผูกพันทางจิตใจที่ยึดให้การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องดำเนินต่อไปได้

หลักการเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียนคือการเป็นส่วนร่วมในทุกๆ ส่วน เริ่มตั้งแต่การตั้งเป้าหมายหรือกำหนดเป้าหมาย การดำเนินการ การทำงานร่วมกัน การร่วมกันแก้ปัญหาตลอดจนถึงการรับผิดชอบร่วมกันในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมีความละเอียดลึกซึ้งมากกว่าแค่การสนับสนุน

การมีส่วนร่วมและการเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองในต่างประเทศ

หลายประเทศทั่วโลกได้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาและประสบความสำเร็จ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย สิงคโปร์ ฮองกง เกาหลีใต้ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544; พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2554) ประเทศเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยส่วนใหญ่ได้กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์การศึกษาว่า โรงเรียนทุกแห่งต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนที่ให้พ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยสนับสนุนให้ผู้ปกครองในฐานะหุ้นส่วน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น มีการประเมินความต้องการของผู้ปกครอง การฝึกอบรมผู้ปกครองอาสาสมัครช่วยงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ปกครองในรูปคณะกรรมการต่าง ๆ การจัดฝึกอบรมผู้ปกครองเพื่อสามารถเตรียมตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โรงเรียนหลายแห่งยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการ

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กได้ด้วย

อย่างไรก็ตามความเป็นหุ้นส่วนของครอบครัวและโรงเรียนที่เกิดขึ้นในต่างประเทศพบว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเป็นทางการปรับวิธีคิดของโรงเรียนและผู้ปกครองให้เข้าใจแนวคิดของความเป็นหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กที่มากกว่าเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน แต่เป็นการแสดงบทบาทและการมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้ปกครองที่ดีแก่บุตร การร่วมกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของเด็กกับโรงเรียน การตัดสินใจและการดำเนินการร่วมกัน อีกทั้งรัฐบาลยังให้การสนับสนุนส่งเสริมทั้งในด้านงบประมาณ การให้การศึกษาแก่ครอบครัว การให้อำนาจแก่โรงเรียนและผู้ปกครองในการเข้ามามีส่วนร่วมบนฐานของความยืดหยุ่นตามบริบทแต่สามารถนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการร่วมกันได้

ประโยชน์ของการเป็นหุ้นส่วน สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนพ่อแม่ผู้ปกครองและครู จะต้องเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง นั่นคือ ความเป็นหุ้นส่วน (partnerships) จากการศึกษาวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อเกิดความร่วมมือร่วมใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และในที่สุดแล้วผลจากการทำงานร่วมกันก็จะส่งผลให้ได้รับประโยชน์ด้วยกันในทุกฝ่าย ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผลจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยครูและผู้ปกครองส่งผลให้เด็กมีการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าการเรียนรู้แบบทั่วไปที่ไม่ได้เกิดจากการร่วมมือของผู้ปกครอง รวมถึงเด็กยังมีทักษะและพฤติกรรมทางสังคมที่ดีขึ้น ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านพฤติกรรมของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน เมื่อครูและผู้ปกครองพบพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจึงสามารถแก้ไขได้ทันที่ ช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนได้ดีขึ้น เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน โรงเรียน และบุคคลรอบข้าง เด็กมีความนับถือตนเองที่สูงขึ้น และประสบความสำเร็จในการศึกษา ดังที่ ตูลซาดิ ชุมเซ็น (2561) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง สามารถพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง ได้เป็นอย่างดี เพราะการที่ครูและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กนั้น เป็นการฝึกให้ผู้ปกครองได้นำวิธีการสอนของครูไปพัฒนาเด็กต่อที่บ้าน ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และยังส่งผลให้ครูและผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็ก และปัญหาที่เกิดขึ้นและนำมาซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย

2. ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง การที่ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ของเด็กจะช่วยให้ผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กมากขึ้น และเข้าใจความต้องการของเด็กมากขึ้น เมื่อมีความเข้าใจก็จะเกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ในด้านการจัดการศึกษาผู้ปกครองจะสามารถรับทราบข้อมูลการเรียนและพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเข้าใจหลักสูตรและบทบาทของครูมากขึ้น สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544) ได้

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง คือ ได้เรียนรู้วิธีการใหม่และมีความรู้ความเข้าใจโดยตรงเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ที่บ้านได้

3. ประโยชน์ต่อครูและโรงเรียน เมื่อผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้โรงเรียนมีทีมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ครูและผู้บริหารจะมีกำลังใจสูงขึ้น ผู้ปกครองมีความเคารพในวิชาชีพครูมากขึ้น การร่วมมือของผู้ปกครองยังส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จด้านการเรียน ตลอดจนช่วยเพิ่มอัตราในการสำเร็จการศึกษาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้บรรลุตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้ สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้น ทำให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองได้ ซึ่งจะทำให้การทำงานของครูและโรงเรียนในมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระยะเวลาและผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ทั้งหมดที่กล่าวมาต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายอย่างแท้จริง ดังนั้นการให้ความสนใจในการศึกษาของบุตร เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดสำหรับผู้ปกครองทุกคน เมื่อผู้ปกครองสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และร่วมมือกับนักการศึกษาทุกฝ่ายในระบบการศึกษาก็จะได้รับประโยชน์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

บทสรุป

งานวิจัยมากมายบ่งบอกถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองอย่างจริงจัง ที่จะช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และยังส่งผลให้เด็กประสบความสำเร็จทางการศึกษา (อัจฉริยา บุญมาสีบ, 2558; วิไลรัตน์ ชันธเจริญ, 2559; อนุศิษฐ์ ศุขโรจน์, 2561) และรัฐบาลหลายประเทศ รวมถึง สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกระดับส่งเสริมการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก (วิวรรณ สารกิจปรีชา, 2554) และจากการศึกษายังพบว่า บทบาทของผู้ปกครองที่การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กมีผลต่อความสำเร็จของเด็ก (พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2554) ซึ่งหมายความว่ารวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยเช่นกัน ผลจากงานวิจัยหลายเล่มได้สนับสนุนว่าการที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการส่งเสริมด้านวิชาการ ตลอดจนพัฒนาการและทักษะด้านต่างๆ เช่น ด้านการช่วยเหลือตนเอง ด้านสังคม ด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งที่บ้านและโรงเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ดีขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการ (ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์, 2561; อาริสรา ทองเหม และประพิมพ์ใจ เปี่ยมคุ้ม, 2560; ทมลลา บุญกาญจน์, 2559; ฌามรา แก้วมา, 2553; เอกอนงค์ ศรีสำออง, 2558; อังคณา ชันตรีจิตรานนท์, 2561; ศิริวรรณ เสนาวงษ์, 2558; ตูลชาติ ชุ่มชื่น, 2561)

ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการจัดการศึกษาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้โดยพื้นฐานแล้วผู้ปกครองจะใกล้ชิดและเข้าใจในตัวเด็ก และเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากที่บ้านแก่ครูเพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และครูมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ อบรมเด็ก อีกทั้งยังเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองให้มีเป้าหมายในการพัฒนาเด็กทิศทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดเกิดความสับสนในการเรียนรู้ ดังนั้นทั้งที่บ้านและโรงเรียนจึงต้องวางแผนให้สอดคล้องและร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมให้

วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถเรียนรู้ทักษะจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่อง หากผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกฝนเด็กอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถช่วยเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องของการฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นแก่เด็ก และผู้ปกครองยังเป็นผู้ช่วยปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ของเด็กให้มีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า หากต้องการให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ แนวโน้มในอนาคตของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างครอบครัวและโรงเรียนในประเทศไทย ควรยกระดับจากการที่ผู้ปกครองเป็นเพียงแค่ผู้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมหรือสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนมาเป็นหุ้นส่วนอย่างแท้จริงในการจัดการศึกษา โดยผู้ปกครองต้องมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมกำหนดเป้าหมายร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ผลักดันการทำงานของโรงเรียน ร่วมวิเคราะห์จุดแข็งของแต่ละฝ่ายและนำออกมาใช้ประโยชน์เพื่อนพัฒนาเด็กให้ได้มากที่สุด และที่สำคัญ คือ ร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพราะหากความรับผิดชอบร่วมกันไม่เกิดขึ้นแล้ว การกล่าวโทษอาจเกิดขึ้นและกลายเป็นความขัดแย้งจนไม่สามารถทำให้ความเป็นหุ้นส่วนดำเนินต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีความละเอียดอ่อนอย่างมาก ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดของครูและผู้ปกครองในทุกมิติ เนื่องจากเด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตามแบบแผนปกติทั่วไปได้ ผู้ปกครองและครูจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา และที่สำคัญเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งที่บ้านและโรงเรียนเพื่อให้พัฒนาการในด้านต่างๆ ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อผู้ปกครองเข้ามาเป็นหุ้นส่วนอย่างแท้จริงไม่ใช่เพียงแต่การให้ความร่วมมือเท่านั้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ:

บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด.

_____. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.

_____. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3).

กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.

กุลยา ตันติผลลาชีวะ. (2542). การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2544). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 5, 4: (ตุลาคม 2544): 30-37.

ทมลลา บุญกาญจน์. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเอง สำหรับเด็กสมองพิการ. (ปริญญาานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ

- ตามรา แก้วมา. (2553). พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กออทิสติกในพื้นที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 1. (สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, กรุงเทพฯ.
- ตุลชาติ ชุ่มชื่น. (2561). ผลของการใช้ชุดฝึกการขับถ่าย โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีต่อทักษะการช่วยเหลือตนเองด้านการขับถ่าย ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับปานกลาง. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นพดล นามวงษา และคณะ. (2552, ตุลาคม 2551 – มกราคม 2552). ความต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานแนะแนวโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระแก้ว. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2(3), 13 – 25.
- ประยูร กุลประจวบ. (2560). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยแย้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยปทุมธานี, จังหวัดปทุมธานี
- พรรณราย ธนสัถย์สฤติย์. (2553). การประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครองและชุมชน ในการลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2554). ครอบครัวและโรงเรียน หุ่นส่วนเพื่อคุณภาพของเด็ก. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วิวรรณ สารกิจปรีชา. (2553). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้ปกครองกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโรงเรียนอนุบาลกุ๊กไก่กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วีไลรัตน์ ชันธ์เจริญ. (2559). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนสาธิต ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์. (2561, มกราคม - มีนาคม). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(1), 100-116.
- ศิริวรรณ เสนาวงษ์. (2558, เมษายน - มิถุนายน). ความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนขนาดเล็ก : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านวังโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(2), 103-110.
- สถาบันราชานุกูล. (2556). เด็กออทิสติกคู่มือสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง สถาบันราชานุกูล. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพฯ : สถาบันราชานุกูล.

วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). *รายงานการพัฒนาตนเองของบุคลากร
ทั้งโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*.
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อนุศิษฐ์ ศุขโรจน์. (2559). *การพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริม
การเรียนรู้ ของเด็กในสถานศึกษาประถมศึกษาเอกชน*. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎฐิบัณชิต).
มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- อภิญา เวชชชัย. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนา
การศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อังคณา ชันตรีจิตรานนท์. (2561, กันยายน - ธันวาคม). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริม
พัฒนาการ ทักษะทางสังคมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนวัดลาดพร้าว.
วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 17(3), 99-108.
- อัจฉริยา บุญมาสืบ. (2558). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้านวิชาการในโรงเรียนระดับประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณชิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- อาริสรา ทองเหม และประพิมพีใจ เปี่ยมคุ้ม. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). การมีส่วนร่วมของ
ผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกที่สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์.
วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 6(2), 21-36.
- เอกอนงค์ ศรีสำอางค์. (2558, พฤษภาคม - สิงหาคม). รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการ
พัฒนาการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. *วารสารวิชาการ บัณชิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 11(2), 164-178.
- Bush, L., & Lutz, L. (1990). *Partnering in ministry: The direction of world evangelism*.
InterVarsity Press.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships. *Phi delta kappan*, 76(9),
701-712.
- Rickett, D. (2002). *Making your partnership work*. WinePress Publishing: Enmclaw.